

4 кластери в м. Познань (Польща). Для порівняння у Франції діє національна програма «Конкурентоспроможні кластери». Кластерна політика впливає на конкурентоспроможність внаслідок:

- інтенсифікації інноваційних процесів;
- заохочення до діяльності кластера підприємства з високою доданою вартістю;
- залучення нових бізнес-структур до Франції через підвищення привабливості регіонів країни на міжнародному рівні.

Найбільш нагальними проблемами правового регулювання функціонування кластерів є законодавче закріплення:

- термінів «кластер», «кластеризація», «учасник (засновник) кластера»;
- мета кластера;
- види кластерів;
- порядок створення кластера та його державна реєстрація;
- структура кластера;
- державна підтримка кластера;
- засновники та учасники кластера;
- права учасників кластера;
- обов'язки учасників кластера;
- органи управління кластера;
- вихід учасника з кластера;
- припинення кластера.

Оскільки громадські організації не провадять комерційної господарської діяльності, здійснювати весь спектр необхідних для стартапів функцій в якості кластерів вони не здатні. Для цього більш придатні технологічні та НП. Для вирішення зазначених проблем вбачаємо за необхідним прийняття окремого закону «Про кластери» або внесення змін до вже діючих нормативно-правових актів, наприклад, до Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

2.1.5. Наукові парки

За функціональним місцем в інноваційному процесі з участю ЗВО або наукових установ НП є найбільш відповідною структурою для підтримки інноваційної діяльності та виконання завдань по комерціалізації наукових результатів, в той же час мета створення та функції НП в статтях 3, 4 Закону України «Про наукові парки» в сучасних умовах обмежують розвиток самих НП та їх наукової, науково-технічної діяльності.

В науковій літературі відмічаються відмінні погляди на можливі функції для НП або для структур, які можуть виконувати певні функції в національних інноваційних системах (далі – НИС), та їх повноваження можуть бути покладені на НП. Більшість науковців звертають увагу тільки на перелічені в Законі України «Про наукові парки» напрямки діяльності НП, які формуються на підставі їх мети діяльності та функцій. Хоча, на наш погляд, ґрунтуючись на фактичних зв'язках НП з освітньою, науковою, науково-технічною діяльністю, основні функції НП можуть визначитися як організація проектних досліджень, їх відбір, оцінка та комерціалізація технологій в якості завершального етапу наукової та науково-технічної діяльності ЗВО і наукових установ.

Для реалізації таких функцій в сфері інноваційних відносин невід'ємним є проведення цільового фінансування як НП, так і інших суб'єктів НИС, які можуть звертатися за фінансуванням через НП. На наш погляд, доцільним є досвід деяких країн (наприклад, Німеччина) в законодавстві яких при визначенні участі в організації проектного фінансування інноваційної діяльності розділяють суб'єктів, що здійснюють відбір проектів, їх оцінку, та суб'єктів, які на підставі відбору проектів здійснюють їх фінансування. Але передувати вирішенню відміченого питання повинно удосконалення регулювання в законодавстві діяльності, функцій НП як за видами наукової, науково-технічної та господарської діяльності, так і за компетенцією діяльності НП як суб'єкта НИС.

Окремою проблемою в регулюванні діяльності НП є закріплення правового механізму організації діяльності НП в частині управління інноваційним процесом, який повинен бути більш досконалий, ніж для товариств з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ). Але навіть у порівнянні з ТОВ відповідне існуюче регулювання НП має недоліки, такі як відсутність закріплення в нормативно-правових актах

ОПФ юридичної особи НП та інші вади правового регулювання, що слідують з невизначеності корпоративного характеру НП. Крім того, в наукових джерелах звертається увага на недосконалість визначення виду господарської діяльності НП як підстави визначення виду суб'єкта господарювання, і за деякими рисами такої діяльності їх відносять до некомерційної господарської діяльності, що може приводити до оспорування одержання прибутку НП у зв'язку із порушенням спеціальної правоздатності таких суб'єктів господарювання.

Також, при розширенні в останні роки прав ЗВО та наукових установ в частині розпорядження власними коштами, залишається, на наш погляд, обмежувальною норма ч. 3 ст. 13 Закону України «Про наукові парки», відповідно до якої ЗВО та наукові установи беруть участь у формуванні статутного капіталу НП шляхом внесення до нього нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності), без грошових коштів. Ці вади фактично не дають можливості визначити та закріпити належне місце НП в НІС.

З метою визначення шляхів використання НП в науковій, науково-технічній діяльності, зовнішньоекономічній діяльності ЗВО та наукових установ можливо визначити декілька переважних напрямків використання ОПФ НП.

1. НП виконує функцію інкубатора, акселератора та фінансує МСП, спін-оф компанії (або спін-аут компанії, що створюються для реалізації інноваційної продукції на іноземних ринках). В цьому випадку відбувається спрощення механізму трансферу технологій, оскільки НП виходить (або може вийти) з ланцюга трансферу технологій, створених за рахунок бюджетних коштів. Це виключає одержання відповідного погодження в Міністерстві освіти і науки України, прискорює процес обігу інноваційної продукції та спрощує можливість захистів права інтелектуальної власності за межами України.

2. Виконання НП функції експортно-орієнтованого центру трансферу технологій (далі – ЦТТ). Але для цього необхідно залучення власних або іноземних інвестицій безпосередньо НП для формування відповідних портфеля активів НП.

3. НП виконує функції материнської компанії для усіх МСП, які створюються ЗВО або науковими установами для удосконалення спільного та єдиного «корпоративного» нагляду за проектами ЗВО або наукових установ, акумуляції ресурсів для наукової та науково-технічної діяльності, встановлення єдиного порядку при комерціалізації технологій ЗВО і наукових установ. Використання такого правового механізму може бути найбільш зручним для здійснення адресної і проектної підтримки окремих МСП, утворених ЗВО та науковими установами.

Наведені випадки потребують прозорої структури корпоративних відносин для формування довіри до НП, що відсутнє в законах, які регулюють їх діяльність. Недосконалість законодавчого визначення ОПФ НП, неузгодженість його функцій та вимог до ОПФ підприємницьких товариств за Цивільним та ГК України, невідповідність принципам корпоративного управління потребують внесення змін в законодавство України і чіткого закріплення як ОПФ, так і функцій НП.

Розподіл по ОПФ:

– НП створюється і діє на основі засновницького договору та статуту, вимоги до яких визначаються Законом.

– Рішення про створення наукового парку приймається його засновниками за погодженням із МОН України.

– ТОВ – 13

– інші – 5

– корпорація – 3

Розподіл по органам управління:

– НП має вищий орган управління НП та виконавчий орган управління НП. Функції органів управління НП визначаються його статутом.

– Вищим органом управління НП є загальні збори засновників НП, функції яких визначаються статутом НП.

Вищий орган управління НП вирішує фінансові та інші питання відповідно до статуту НП.

Виконавчий орган управління НП вирішує питання поточної діяльності з метою координації діяльності його засновників і партнерів щодо виконання проектів НП.

Проектна діяльність та підтримка НП полягає в наступному.

Проекти НП подаються до виконавчого органу управління НП юридичними та/або фізичними особами відповідно до умов конкурсу пропозицій щодо реалізації пріоритетних напрямів діяльності НП (далі – конкурс).

Положення про проведення конкурсу розробляється та затверджується виконавчим органом управління НП. Проекти НП, реалізація яких потребує державної підтримки, підлягають державній реєстрації в МОН України.

Статутний капітал НП має свої особливості.

Суб'єкт господарювання державної або комунальної власності, що здійснює свою діяльність на основі права господарського відання, може передавати належне йому майно до статутного капіталу НП лише за попередньою згодою центрального органу виконавчої влади, у сфері управління якого він перебуває.

Передача до статутного капіталу НП нерухомого майна, а також повітряних і морських суден, суден внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту, що перебувають на балансі державних суб'єктів господарювання, здійснюється за умови додаткового погодження з Фондом державного майна України.

Розподіл по розміру статутного капіталу:

- більше 2 млн. грн – 1;
- від 1 млн. грн до 2 млн. грн – 3;
- від 100 тис. грн до 1 млн. грн – 12;
- менше 100 тис. грн – 5;

Розподіл по часткам в статутному капіталі ЗВО або наукових установ:

- від 100 % до 80 % – 7;
- від 80 % до 50 % – 10;
- менше 50 % – 4.

Мета діяльності НП. НП створюється з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності у ЗВО та/або науковій установі, ефективного та раціонального потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках. Не допускається здійснення таких видів діяльності як торговельно-посередницька діяльність, надання послуг побутового призначення, виробництво і переробка піддакцизних товарів та інших, що не відповідають меті НП.

Функції НП:

– Створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції.

– Інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення засновників і партнерів НП, надання патентно-ліцензійної допомоги.

Залучення студентів, випускників, аспірантів, науковців та працівників ЗВО та/або наукової установи до розроблення і виконання проектів НП.

– Сприяння розвитку та підтримка малого інноваційного підприємництва.

– Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів НП.

– Залучення і використання у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримка наукоємного виробництва.

– Захист та представництво інтересів засновників і партнерів НП в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання під час організації та виконання проектів НП в межах, визначених установчими документами НП.

– Розвиток міжнародного і вітчизняного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, сприяння залученню іноземних інвестицій.

Більш детально розглянемо проблеми визначення ОПФ НП. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про наукові парки»: НП – юридична особа, що створюється з ініціативи ЗВО та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів НП. Практика свідчить, що НП створюються переважно у **формі корпорації**. Поняття «корпорації» міститься в ст. 120 ГК України, згідно до якого корпорацією визнається договір-

не об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожним із учасників об'єднання органам управління корпорації.

Таблиця № 4.

| № | Назва НП | Частина ЗВО або наукових установ (основного учасника) у статутному капіталі | Частина інших ЗВО, наукових установ або (громадських організацій) ГО у статутному капіталі | Частина суб'єктів або фізичних осіб господарювання у статутному капіталі | Орган публічного нагляду (контролю) |
|----|---|---|--|--|-------------------------------------|
| 1. | Корпорація «НП «Київська політехніка» | Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» | | 76 % | Відсутня інформація |
| 2. | Корпорація «НП Київський університет імені Тараса Шевченка» | КНУ імені Тараса Шевченка – 84,29 % | 15,71 % | | Відсутня інформація |
| 3. | Корпорація «НП «Інноваційно-Інвестиційний кластер Тернопілля» | | | | Відсутня інформація |

НП-корпорації

Нагальним прикладом НП, створеного у **формі корпорації** є «НП «Київська політехніка».¹ Відповідно до ст. 120 ГК України корпорація створюється внаслідок консолідації виключно підприємств. Якщо ж розглянути склад засновників НП «Київська політехніка», то можна побачити, що до його складу входить 4 учасника. Одним із учасників є Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», частка в статутному капіталі якого складає 13,7 %, інші ж - суб'єкти господарювання.

Таким чином, стає питання про те, що не всі учасники корпорації є підприємствами. В такому випадку, тільки якщо виходити із широкого розуміння підприємства можна дійти висновку, що будь-яка юридична особа може входити до складу корпорації. Але на сьогодні в законодавстві немає жодних роз'яснень з цього приводу, а тому постає питання щодо відповідності суб'єктного складу даної корпорації відповідним правовим нормам.

Також не можливо оминати ще один НП «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»², який створений у **формі корпорації**. Цікавим є те, що до складу даного парку, окрім Тернопільського Національного технічного університету ім. Івана Пулюя, Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтеграл» та Товариства з обмеженою відповідальністю «Завод газового обладнання «Альфа-Газпромкомплект», входить ще й Управління з експлуатації майнового комплексу Тернопільської обласної ради.

В якості іншого прикладу пропонуємо розглянути науковий парк «Наукоград-Харків». Його ОПФ визначена як **інші ОПФ**. Суб'єктний склад даного НП складають три наукові установи: Академічний науково-освітній комплекс «Ресурс»; Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного Національної академії наук України; науково-технічний концерн «Інститут проблем машинобудування «НАН України». Тобто, в даному випадку вбачається, що до складу відповідного парку не входить жодне підприємство. А, отже, постає питання про те, чи може дане утворення мати статус НП, якщо чітко не визначено його ОПФ. Тоді як для суб'єктів господарювання, відповідно до ст. 45 ГК України, підприємство може здійснюватися в будь-яких організаційних формах, передбачених законом.

¹ Офіційний сайт Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-господарців та громадських формувань. URL: <https://usr.rainjust.gov.ua/ua/freeseai-ch>.

² Офіційний сайт Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freeseai-ch>.

В м. Харкові функціонує 3 НП, які контролюються освітніми та науковими установами:

1. НП «Наукоград-Харків»: загальний розмір статутного капіталу складає 1020000.00 грн, 98 % статутного капіталу належить інституту проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного Національної академії наук України, ОПФ – інші ОПФ.

2. НП Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: загальний розмір статутного капіталу складає 81000.00 грн, 50,62 % статутного капіталу належить Національному технічному університету «Харківський політехнічний інститут», ОПФ – ТОВ.

3. НП «Радіоелектроніка та інформатика»: загальний розмір статутного капіталу складає 81000.00 грн, 93,4 % статутного капіталу належить Харківському національному університету радіоелектроніки, а 6,6 % – Науково-технічному центру академії наук прикладної радіоелектроніки, ОПФ – інші ОПФ.

4. НП «ФЕД», розмір статутного капіталу якого складає 100000.00 грн. не контролюється освітніми або науковими установами. 50 % статутного капіталу належить державному підприємству «Харківське агрегатне конструкторське бюро», ОПФ – інші ОПФ.

Додатково до Харківського регіону необхідно відносити і НП «Агрозоовет», загальний розмір статутного капіталу якого складає 2500000.00, 53 % статутного капіталу належить Харківській державній зооветеринарній академії, ОПФ – ТОВ.

За кількістю НП Харків та Харківська область займають 2-е місце в Україні після м. Київ.

Висновки. У м. Харкові необхідно використовувати інноваційний та науковий потенціал чотирьох НП та 1 НП в Харківській області з можливістю формування на їхній базі відповідних галузевих або міжгалузевих кластерів та виконання функцій елементів інноваційної інфраструктури.

Недоліки регулювання НП:

- не визначена чітко в законі ОПФ НП;
- відсутність прозорого формування органів управління НП та прийняття рішень щодо розпорядження фінансами;
- обмеженість джерел формування статутного капіталу;
- не передбачено законом можливості пільгового використання нерухомого майна учасників;
- не визначені всі можливі форми участі в інноваційному процесі, в тому числі в обігу прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Пропозиції щодо удосконалення законодавства про НП:

- передбачити багатофункціональність НП як суб'єктів інноваційних відносин;
- в законі передбачити засоби заохочення формування мережі парків, в тому числі наукових, технологічних та індустріальних;
- встановити право здійснювати внески державних ЗВО та наукових установ в статутний капітал в грошовій формі за рахунок власних надходжень;
- передбачити прозорість формування та управління НП за участю наукової спільноти та представників бізнесу;
- удосконалити законодавче регулювання ОПФ парків.

Таким чином, потребує удосконалення законодавче регулювання ОПФ НП, визначення їх функцій та місця в інноваційній інфраструктурі з закріпленням у законі можливості виконання функцій бізнес-інкубатора, ЦТТ, центру підтримки підприємництва та інших функцій, пов'язаних з розвитком НІС.

2.1.6. Індустріальні парки

Також в Україні передбачено створення **індустріальних парків** завдяки базовому Закону України «Про індустріальні парки» №5018-VI від 21.06.2012 р. Згідно зі ст. 1 цього Закону «індустріальний (промисловий) парк – це визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, інформації і телеко-